

พลังภาคีชุมชน ท้องถิ่น และหม่อครอบครัว เพื่อสุขภาวะชุมชน

การสร้างสุขภาวะในชุมชน ต้องอาศัย
การมีส่วนร่วมจากภาคีทุกฝ่าย ต่อไปนี้
คือเรื่องราวรูปธรรมความสำเร็จใน
การขับเคลื่อนงานสุขภาวะจาก 4 พื้นที่
4 ภาค ที่มีบทบาทหน้าที่แตกต่างกัน
ทั้งนี้เพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนา
สุขภาวะในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

เทศบาลตำบลนาจารย์ ขับเคลื่อนและสานพลัง สร้าง “ศูนย์โฮมสุข” เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน

ตำบลนาจารย์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

เทศบาลตำบลนาจารย์มียุทธศาสตร์สำคัญคือ “การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนให้ดีขึ้น” โดยวางตัวเป็นแกนนำหลักในการประสานงานทุกภาคส่วนเพื่อดูแลคุณภาพชีวิตของประชาชน ภายใต้เป้าหมายให้ทุกคนในจังหวัดกาฬสินธุ์เป็นคนดี สุขภาพดี รายได้ดี (3 ดี)

จุดเด่นของการสร้างสุขภาวะให้กับชุมชนของเทศบาลตำบลนาจารย์คือการจัดตั้ง “ศูนย์โฮมสุข” ซึ่งหมายถึง “การรวมตัวของความสุข” ศูนย์นี้บริการดูแลและฟื้นฟูคนพิการและผู้สูงอายุในชุมชนโดยภาคีเครือข่ายจากภาคส่วนต่างๆ เช่น นักกายภาพบำบัดและจิตแพทย์จากโรงพยาบาลกาฬสินธุ์ รวมทั้งทีมอาสาสมัครศูนย์โฮมสุข ซึ่งเป็นชาวบ้านที่ผ่านการฝึกอบรมเรื่องการดูแลคนพิการและผู้สูงอายุจากโรงพยาบาลกาฬสินธุ์

โดยศูนย์นี้ได้จัดตั้งขึ้นในปี 2557 จากการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายหลายภาคส่วน เริ่มจากการสร้างความสัมพันธ์ภายในเครือข่าย การกำหนดเป้าหมายยุทธศาสตร์เพื่อสร้างฐานรากการพัฒนาให้ชัดเจน จากนั้นจึงมีการแบ่งบทบาทความรับผิดชอบของแต่ละภาคส่วน เพื่อให้การพัฒนางานสามารถดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่อง

ความแตกต่างของ “ศูนย์โฮมสุข” ตำบลนาจารย์คือ เป็นศูนย์นาร่องที่ดูแลโดยท้องถิ่น และมีที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่ทำการเทศบาลตำบลนาจารย์ในขณะที่ศูนย์โฮมสุขอีกกว่า 40 แห่งในจังหวัดกาฬสินธุ์จะตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ทำการของ อสม.(ศสมช.) ที่ปัจจุบันเรียกว่า “สุขศาลา”

ในส่วนของงบประมาณการดำเนินงาน ศูนย์โฮมสุข ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ กองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ งบประมาณจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดกาฬสินธุ์ (พมจ.) สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์ โรงพยาบาลกาฬสินธุ์ และภาคเอกชนในพื้นที่

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานของศูนย์โฮมสุข จะใช้ความมุ่งมั่นในการดูแลประชาชนเป็นตัวตั้ง โดยจะไม่ใช้งบประมาณเป็นตัวตั้ง เพราะมีแนวคิดที่ว่าหากใช้เงินเป็นตัวตั้ง ความยั่งยืนจะไม่เกิดขึ้น

การดำเนินงานในปี 2557 ถือว่าเป็นช่วงพัฒนาที่เรียกว่า “ตั้งฐาน” คือมีแนวร่วมให้การสนับสนุนและมีรูปแบบการทำงานที่ชัดเจน มีการดูแลกลุ่มเป้าหมายทุกวันพุธ ต่อมาในปี 2558 เป็นปีแห่งการ “ก้าวเดิน” คือเริ่มดำเนินการโดยให้ภาคีเครือข่ายต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมฟื้นฟู และพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มเป้าหมายให้มากยิ่งขึ้น โดยบูรณาการงานและงบประมาณร่วมกับภาคีเครือข่ายภาคส่วนต่างๆ ส่วนในปี 2559ที่จะถึงนี้ ศูนย์โฮมสุขมีเป้าหมายที่จะใช้งบประมาณของกองทุนภายใต้ข้อ 7(3) ร่วมกับกองทุนอื่นๆที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดการดูแล กลุ่มเป้าหมายทั้งผู้สูงอายุ ผู้พิการอย่างครอบคลุมทุกมิติ เพื่อให้ประชาชนได้รับการบริการที่ดีและได้รับประโยชน์อย่างสูงสุด

อบต. คอนทัญนาง พัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน โดยใช้ปัญหาของชุมชนเป็นฐาน

ตำบลคอนทัญนาง อำเภอกาฬ
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

- จัดทำโครงการ “อสม.พันธุ์ใหม่ หัวใจ ใจสู้” ในปี 2550 โดยคัดเลือก อสม.จิตอาสาเข้าร่วมฝึกอบรม Care Giver กับ รพ.กาฬี เพื่อทำงานเชิงรุกในการดูแลผู้ป่วยติดบ้านติดเตียง โดยใช้งบประมาณจากกองทุนหลักประกันสุขภาพตำบล มีการเชื่อมกับทีมหมอครอบครัวในโครงการการดูแลผู้ป่วยเบาหวาน โดยทีมหมอครอบครัวจะเป็นผู้จัดทำข้อมูลแนวทางการดูแลผู้ป่วยเบาหวานแต่ละราย จากนั้นทีม Care Giver ก็จะทำหน้าที่เข้าไปดูแลผู้ป่วยแบบเชิงรุก วันเว้นวัน โดยมีผู้ป่วยเบาหวานเข้าร่วมโครงการ 17 คน ผลปรากฏว่าผู้ป่วย มีระดับน้ำตาลในเลือดที่ดีขึ้น ทำให้ได้บทเรียนว่า การปรับพฤติกรรมสุขภาพของผู้ป่วยเบาหวาน จำเป็นที่จะต้อง มีกัลยาณมิตรที่คอยกระตุ้นเตือนและสร้างกำลังใจให้กับผู้ป่วยในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างใกล้ชิด
- เข้าร่วมโครงการตำบลสุขภาวะ กับ สสส.สำนัก 3 ตั้งแต่ ปี 2555 จนกระทั่งได้ขึ้นเป็นแม่ข่ายตำบลสุขภาวะแห่งแรกของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จุดเริ่มต้นการทำงานพัฒนาคุณภาพชีวิตในตำบลคอนทัญนาง เกิดจากการที่ นายก อบต.คอนทัญนาง คุณสุรภิก สุวรรณเกษม ซึ่งเป็นคนในพื้นที่เห็นความเปลี่ยนแปลงของชุมชนในยุคสมัยต่างๆ เห็นปัญหาสุขภาพในชุมชน และเห็นข้อดีของการดูแลสุขภาพที่สำคัญคือมีโอกาสร่วมชมรมวิทยากรกระบวนการ เรื่องการจัดทำแผนชุมชนในตำบล ในปี 2543 ตั้งแต่สมัยที่เป็นสมาชิก อบต. ทำให้เห็นความสำคัญเรื่องการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง จนกระทั่งปี 2548 ได้เข้ามาเป็น นายก อบต. จึงได้นำแนวคิดนี้มาใช้ในการพัฒนาตำบลมากขึ้น

ที่ผ่านมา ตำบลคอนทัญนางได้พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในหลากหลายประเด็น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- ส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ ตั้งแต่ปี 2548 โดยส่งแกนนำเกษตรกรไปเรียนรู้เรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ และส่งเสริมอย่างต่อเนื่องมาตลอด 10 ปี ทำให้เกษตรกรหันมาสนใจเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์มากขึ้น
- อำนวยความสะดวกผู้ป่วยที่ยากจนในชุมชน โดยการพาผู้ป่วยที่ยากจนไปพบแพทย์ใน รพ.ที่กรุงเทพฯ ตามนัด
- เข้าร่วมโครงการงดเหล้าเข้าพรรษา ตั้งแต่ปี 2546 และขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยความสำเร็จเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิต และสร้างสุขภาวะชุมชน ในช่วงที่ผ่านมา สามารถสรุปได้ดังนี้

1 ความมุ่งมั่นของผู้บริหารในการขับเคลื่อนงานเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้

2 ท้องถิ่นเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน มีการประชุมเพื่อสื่อสารกันอย่างต่อเนื่อง โดยเอาปัญหาของชุมชนเป็นตัวตั้ง

3 มีการสื่อสารเรื่องสุขภาพในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

4 คนในชุมชนมีความเอื้ออาทรต่อกัน ร่วมกันคิด ร่วมกันแก้ไขปัญหาในชุมชน

รพ.สต.สีแยกสวนป่า “สร้างคนคุณภาพ” ดูแลสุขภาพะชุมชนของตนเอง

ตำบลวังหิน อำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช

เพราะความมุ่งมั่นของ คุณธีระวัฒน์ แดงกะเปา ผู้อำนวยการ รพ.สต.สีแยกสวนป่า ที่ต้องการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนไปพร้อมๆ กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อให้ประชาชนในตำบลวังหินมีสุขภาพที่ดี คุณธีระวัฒน์จึงได้มีแผนที่จะ “สร้างคน” ตั้งแต่เข้ามาทำงานใน รพ.สต.แห่งนี้ ในปี 2546 โดยมีความคิดว่า การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ไม่สามารถสร้างได้ภายใน 1 วัน 1 เดือน หรือ 1 ปี หากแต่ต้องสร้างคน สร้างเครือข่าย และสะสมบ่มเพาะความเข้มแข็งของชุมชนนานนับ 10 ปี จึงจะเห็นผล

การสร้างชุมชนเข้มแข็ง – ชุมชนสุขภาพะในตำบลวังหิน มียุทธศาสตร์สำคัญ 5 ข้อ คือ

1 สร้างคน ด้วยการกระตุ้น อสม.ให้ทำกิจกรรมต่างๆ จากนั้นต่อยอดไปสู่การจัดทำโรงเรียน อสม. เพื่อบ่มเพาะวิถีคิดในการจัดการแก้ไขปัญหาสุขภาพในชุมชนด้วยตนเอง	2 จัดการข้อมูลของชุมชน อสม.จะต้องจัดการข้อมูลชุมชนของตนเองทุกเรื่อง และต้องอัปเดตข้อมูลตลอดเวลา	3 จัดหาเครื่องมือที่เหมาะสมให้กับชุมชน เครื่องมือในที่นี้ ได้แก่ แผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์ Strategic Route Map (SRM) และแผนที่ผลลัพธ์ Outcome Mapping (OM)	4 สร้างสัมพันธ์การทำงานด้วยการกระตุ้นให้ชาวบ้านคิดค้นนวัตกรรมใหม่ เพื่อสุขภาพให้กับชุมชนด้วยตนเอง	5 จัดการความรู้ โดยการให้ชุมชนเก็บเกี่ยวเรื่องราวการทำงานของตนเอง ในรูปแบบเอกสาร เพื่อให้มีหลักฐานข้อมูลสำหรับเรียนรู้และต่อยอดการทำงานในอนาคต

เทคนิคสำคัญที่ทำให้การสร้างคนสัมฤทธิ์ผลคือ การพัฒนาคนแบบตัวต่อตัว และการทำให้เขามีความรู้สึกว่าสิ่งที่เขาทำ เป็นการทำเพื่อตนเอง เพื่อคนที่เขารัก และเพื่อชุมชน ไม่ใช่ทำเพื่อเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เมื่อเขารู้สึกได้ดังนี้ เขาจะมีพลังในการทำสิ่งดีๆ และนี่ก็เป็นเหตุผลที่ทำให้ตำบลวังหินมี อสม.ที่มีศักยภาพ และมีจิตอาสา ชุมชนที่พร้อมจะร่วมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอยู่เสมอ โดยในปัจจุบันตำบลวังหิน มี “ศูนย์สร้างสุข” ซึ่งเป็นศูนย์ประสานงานเครือข่ายจิตอาสาในชุมชนที่เชื่อมโยงเครือข่ายอาสาสมัครจิตอาสาทั้งจากภาครัฐ เอกชนและภาคประชาชนทั้ง 18 องค์กรเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตให้กับประชาชน โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากทางท้องถิ่น และกองทุนหลักประกันสุขภาพตำบล

CUP เชียงม่วน “ชวนภาคี” ขับเคลื่อน

“วาระคนเชียงม่วนชวนกันลด ละ เลิกสุรา”

อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา

จากข้อมูลที่ได้จากการสำรวจของ สสส.พบว่า ปี 2554 จังหวัดพะเยา มีสถิติการดื่มสุรา ติด 1 ใน 10 อันดับของประเทศ และ อำเภอเชียงม่วนเป็นอำเภอที่มีความชุกของการดื่มสุราในกลุ่มวัยรุ่น และวัยแรงงาน มากที่สุดเป็นอันดับ 1 ของจังหวัดพะเยา อีกทั้งยังพบว่าในปี 2547-2555 มีผู้เจ็บจากการประสบอุบัติเหตุทั้งจากจากรากรการพลัดตกหกล้ม ตกจากที่สูง และการจมน้ำจากการเมาสุรา จนทำให้เสียชีวิต นอกจากนี้ยังมีปัญหาสุขภาพเรื่องโรคเบาหวาน-ความดัน และโรคหลอดเลือดสมองในพื้นที่จำนวนมาก จากเหตุผลดังกล่าวได้ทำให้ CUP เชียงม่วน มีการคิดวิเคราะห์ร่วมกันว่าจะทำอะไรให้ชาวบ้านที่ดื่มสุรากันเป็นวิถีปกติ เกิดความตระหนักว่าการดื่มสุรา เป็นเรื่องที่ผิดปกติ สมควรที่จะลด ละ เลิก จนกระทั่งมีความคิดว่าเรื่องนี้ ควรจะต้องอาศัยความร่วมมือกันจากหลายภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นอำเภอ ท้องถิ่น และ ชุมชน ด้วยเหตุนี้จึงนำไปสู่การขับเคลื่อน “วาระ คนเชียงม่วนชวนกันลด ละ เลิก สุรา” ในปี 2556

การดำเนินการที่สำคัญของวาระนี้ประกอบด้วย การจัดเวทีคืนข้อมูลสถานการณ์และผลกระทบจากการดื่มสุราให้ชาวบ้านได้รับรู้ จากนั้นจึงมีการทำประชาคมแต่ละหมู่บ้านเพื่อหาประชาคมดีเรื่องแนวทางการขับเคลื่อนวาระฯ โดยเริ่มต้นที่ตำบลบ้านม่วง ต่อมา ได้มีการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับมิติต่างๆ ของชุมชน เช่น งานกีฬา ปลอดภัย งานแต่งปลอดภัย งานขึ้นบ้านใหม่ปลอดภัย นอกจากนี้ ยังมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี และสร้างกระแสด้วยสื่อประชาสัมพันธ์ และสิ่งที่สำคัญคือมีการให้รางวัลกับคนต้นแบบที่สามารถเลิกเหล้าได้ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชุมชน

ปี 2557 ได้มีการขับเคลื่อนวาระฯ ในอีก 2 ตำบลที่เหลือ คือตำบลเชียงม่วน และตำบลสระ โดยได้มีการทำ MOU กับภาคีเครือข่ายหลากหลายภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานในระดับอำเภอ ระดับตำบล (ท้องถิ่น/ท้องที่) รวมไปถึงหน่วยงานสาธารณสุข ทำให้เกิดข้อตกลงในหมู่บ้านเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังมีการแต่งตั้งอาสาสมัครจิตอาสา “สารวัตรสุรา” เพื่อสอดส่องดูแลผู้ที่ดื่มสุราในงานรื่นเริงต่างๆ ให้สามารถกลับบ้านได้อย่างปลอดภัย ในส่วนของกลุ่มเด็กและเยาวชน ได้มีการให้ความรู้เรื่องพิษภัยจากการดื่มสุรา เพื่อให้เด็กเป็นตัวกระตุ้นให้พ่อแม่เลิกดื่มสุรา นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมให้กำลังใจกลุ่มคนที่สามารถเลิกเหล้าได้ และมีการเขียนโครงการเพื่อขอรับงบประมาณสนับสนุนจาก สสส. ทำให้ที่ตำบลสระ มีกิจกรรมกระตุ้นการแก้ไขปัญหาย่างต่อเนื่อง

ผลลัพธ์จากการดำเนินงานตามวาระฯ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. เกิดคนต้นแบบของชุมชน ที่สามารถเลิกสุราได้ ซึ่งมีทั้งผู้นำในระดับต่างๆ ไปจนถึงผู้ป่วยจิตเวชและผู้ป่วยเรื้อรัง มีการมอบรางวัลเพื่อเชิดชูและชื่นชมคนต้นแบบ
2. เกิดมติของชุมชนเรื่องการงดเหล้าในงานหรือวันสำคัญต่างๆ และมีการจัดงานรณรงค์งดเหล้าในวันสำคัญ
3. ปัญหาเรื่องอุบัติเหตุและการทะเลาะวิวาทเพราะเมาสุราลดลง
4. เกิดการแต่งตั้ง สารวัตรสุรา
5. มีการส่งตัวผู้ติดสุราเข้าไปบำบัดใน รพ.

ที่สำคัญคือ ชาวบ้านมีความพึงพอใจในกระบวนการขับเคลื่อนวาระฯ ซึ่งความสำเร็จทั้งหมดนี้ จะเกิดขึ้นไม่ได้หากขาดการสนับสนุนจากผู้นำทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นนายอำเภอ นายก อบต. นายกเทศบาล ผู้ใหญ่บ้าน และหน่วยงานราชการต่างๆ รวมไปถึงการทำแนวทางการร่วมกันที่ดี การมีสิ่งจูงใจที่ช่วยให้เกิดการลด ละ เลิก สุรา และการขยายผลเมื่อการขับเคลื่อน มีความสำเร็จ

ขอบคุณผู้แทนพื้นที่

- คุณสุรทิว สุวรรณงาม นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคอนหลุงบ้านาง อ.ภาชี จ.พระนครศรีอยุธยา
- คุณเจนศักดิ์ อาญารัตน์ ปลัดเทศบาลตำบลนาจารย์ อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์
- คุณธีรวัฒน์ แดงกะเปา ผู้อำนวยการ รพ.สต.สี่แยกสวนป่า ต.สวนป่า อ.บางขัน จ.นครศรีธรรมราช
- คุณสุจิรัชยา ทองทา พยาบาลวิชาชีพกลุ่มงานผู้ป่วยนอก รพ.เชียงใหม่ อ.เชียงใหม่ จ.พะเยา

อำนวยการผลิตโดย

สถาบันวิจัยและพัฒนาาระบบสุขภาพชุมชน (สพช.)

อาคาร 7 ชั้น 6 สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข
ตำบลลาดขัวญ อำเภอมือง จังหวัดนนทบุรี 11000
โทรศัพท์ 0-2591-8567 โทรสาร 0-2591-8567

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาาระบบสุขภาพชุมชน (มสพช.)

เลขที่ 126/749 หมู่บ้านการเคหะนนทบุรี หมู่ 5
ตำบลปากเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120
โทรศัพท์ 0-2583-0719 โทรสาร 0-2964-1836
เว็บไซต์ : <http://www.thaiichr.org/>

สนับสนุนโดย

